

**KESAN PERANG DUNIA PERTAMA (1914-1918) TERHADAP NEGERI-NEGERI
MELAYU BERSEKUTU (NNMB)**

***THE FIRST WORLD WAR (1914-1918) AND ITS IMPACT ON FEDERATED MALAY
STATES (FMS)***

Jayakumary Marimuthu*
Sekolah Kebangsaan Seri Tronoh, Perak, Malaysia

Abstrak

Tercetusnya Perang Dunia Pertama pada tahun 1914 dilihat turut mengheret Tanah Melayu, khususnya Negeri-negeri Melayu Bersekutu (NNMB) ke dalam kancah peperangan tersebut. Banyak implikasi berlaku dan mempengaruhi perkembangan sektor politik, ekonomi, dan sosial di NNMB sehingga tahun 1918. Maka dengan itu, penulisan ini ingin membincangkan perubahan yang berlaku secara terperinci di NNMB dari tahun 1914 sehingga tahun 1918. Selain itu, penulisan ini ingin menjelaskan bagaimana pihak British menangani isu dan masalah yang berlaku dalam tempoh kelanjutan Perang Dunia Pertama di NNMB. Penulisan ini adalah bertemakan sejarah dan menggunakan kaedah kualitatif sepenuhnya. Penulisan ini menggunakan bahan dan sumber yang diperoleh dari Arkib Negara Malaysia, Perpustakaan Negara Malaysia, Perpustakaan Utama Universiti Malaya (UM), Perpustakaan Tun Sri Lanang Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM), Perpustakaan Sultan Abdul Samad Universiti Putra Malaysia (UPM) dan Perpustakaan Hamzah Sendut Universiti Sains Malaysia (USM). Hasil kajian ini mendapati bahawa sememangnya Perang Dunia Pertama memberikan kesan negatif kepada sektor politik, ekonomi dan sosial di NNMB sepanjang tempoh peperangan ini berlangsung. Bahkan hasil kajian turut menunjukkan bahawa pihak British berjaya menangani isu dan masalah yang timbul dengan kerjasama semua pihak di NNMB.

Kata kunci: Perang Dunia Pertama, Negeri-negeri Melayu Bersekutu, Tanah Melayu, British, Perubahan

Abstract

The outbreak of World War I in 1914 appears to have been dragged Malaya, particularly Federated Malays States (FMS) into the mire of the war itself. Various implications have emerged out of it and hence, influenced the development of the political, economic and social sectors of FMS. Therefore, this paper will be analyzing the changes that took place in FMS from 1914 to 1918. In addition, this paper also will be looking on how the British dealt with the issues and problems occurred during the World War I in FMS within the time frame. Based on historical theme, this research depends on qualitative method. This research uses materials and resources obtained from the National Archives of Malaysia, National Library of Malaysia, Main Library of University of Malaya (MU), Tun Sri Lanang Library of Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM), Sultan Abdul Samad Library of Universiti Putra Malaysia (UPM) and Hamzah Sendut Library of Universiti Sains Malaysia (USM). The study

revealed that indeed the First World War had a negative impact on the political, economic and social sectors in FMS during this war. In fact, it also showed that the British managed to address the issues and problems that occurred through the cooperation of all parties in the FMS.

Keyword: *World War I, Federated Malay States, Malaya, British, Changes*

Pengenalan

Perang Dunia Pertama yang tercetus pada 28 Julai 1914 menandakan bermulanya satu lagi bab baharu dalam pensejarahan dunia. Konflik dan pertentangan kuasa antara negara Eropah seperti Britain, Perancis, Rusia, Serbia dan Itali sebagai Kuasa Bersekutu dengan Kuasa Pusat yang disertai oleh Jerman, Austria-Hungary, Bulgaria dan Turki telah menjadikan peperangan ini sebagai salah satu konflik terbesar di dunia dengan penglibatan lebih daripada 70,000,000 anggota tentera.¹

Pada peringkat awal, kerajaan Britain di bawah pimpinan Parti Liberal telah mengambil keputusan untuk tidak terlibat dalam perang tersebut.² Hanya selepas Jerman mencerobohi Belgium pada 4 Ogos 1914, ia telah menyebabkan Britain mengisytiharkan penyertaan mereka dalam perang tersebut pada hari yang sama. Dengan penyertaan Britain tersebut, kesemua kawasan yang dikuasai oleh Britain turut menerima tempias daripadanya. Ini juga bermakna Tanah Melayu turut diseret ke dalam kancah peperangan tersebut secara tidak langsung. Walaupun implikasi Perang Dunia Pertama terhadap Tanah Melayu yang merujuk kepada NNMB tidaklah sebegitu besar berbanding di Eropah, namun NNMB tetap menerima kesan yang tersendiri sehingga perang tersebut tamat pada 11 November 1918. Daripada aspek politik, dapat dilihat British mengukuhkan kuasanya dengan lebih meluas, memutuskan hubungan diplomatik dengan negara musuh dan menyalurkan bantuan kewangan sebagai salah satu tanggungjawabnya menjadi negeri naungan Britain. Dalam aspek ekonomi pula, kesan ketara jelas tergambar terhadap soal kedudukan kewangan kerajaan, perdagangan NNMB dan kegiatan ekonomi seperti bijih timah, getah dan tungsten. Tidak terkecuali juga ialah kesan sosial yang menunjukkan kawalan kerajaan yang lebih ketat terhadap masyarakat Melayu dan masalah pengangguran.

Pengukuhan Kuasa British Melalui Perundangan di NNMB

Sebelum tercetusnya Perang Dunia Pertama, British menerima baik kehadiran kuasa Eropah lain bagi kepentingan ekonomi di NNMB. Apatah lagi, pihak British membenarkan pelantikan konsul khas Jerman, Turki dan Austria-Hungary di NNMB demi menjaga kepentingan dan kebajikan warganegara mereka.³ Namun begitu, hubungan baik ini berubah selepas Perang Dunia Pertama meletus. Pihak British berasa sangsi dengan kehadiran kuasa asing di NNMB, lebih-lebih lagi yang terlibat dalam perang tersebut dengan menentang blok yang disertai oleh Britain. Pihak British kuasa-kuasa asing, khususnya yang bersekutu dengan Kuasa Pusat akan cuba campur tangan dan menggugat kedudukan mereka di NNMB.

Oleh itu, bagi mengukuhkan penguasaan British di NNMB, sebuah undang-undang khas yang dikenali sebagai *'The Public Emergency Enactment, 1914'* diwartakan dan dikuatkuasakan pada 12 Ogos 1914.⁴ Melalui enakmen ini, kuasa sepenuhnya diberikan kepada Pesuruhjaya Tinggi untuk menggubal atau meminda sebarang undang-undang bagi menjaga keselamatan dan pertahanan NNMB daripada kuasa musuh.⁵ Pesuruhjaya Tinggi juga diberikan kuasa untuk mengambil alih pentadbiran tanah, bahan makanan dan bahan api serta mengawal harga makanan dan arak.⁶ Sebelum diluluskan, undang-undang tersebut mendapat tentangan hebat semasa usul tersebut dibentangkan dalam Majlis Mesyuarat Persekutuan, khasnya daripada ahli tidak rasmi. Ahli tidak rasmi dilantik melalui syor Pesuruhjaya Tinggi untuk menganggotai Majlis Persekutuan. Ahli-ahli tidak rasmi seperti E.B. Skinner, W.F. Nutt, Eu Tong Sen dan Eric Macfadyen mempertikaikan tentang peranan dan kuasa Pesuruhjaya Tinggi dalam enakmen tersebut secara terang-terangan. Mereka menegaskan hanya Ketua Setiausaha Kerajaan sebagai ketua kerajaan di NNMB sepatutnya diberikan hak kuasa tersebut. Namun begitu, enakmen tersebut tetap diluluskan oleh kerajaan NNMB tanpa menghiraukan bantahan ahli-ahli tidak rasmi tersebut.⁷ Pada 27 April 1915, terdapat pindaan yang memberikan kuasa kepada Pesuruhjaya Tinggi untuk meletakkan NNMB di bawah pemerintahan tentera, sekiranya difikirkan perlu. Pindaan ini dibuat sebagai langkah bersiap sedia untuk menghalang kemaraan pemberontakan yang tercetus di Singapura pada Februari 1915.⁸ Pada tahun 1917, enakmen tersebut dipinda sekali lagi bagi membolehkan Pesuruhjaya Tinggi menurunkan kuasanya kepada Ketua Setiausaha Kerajaan ataupun pihak tentera.

Pemberian kuasa yang sangat besar kepada Pesuruhjaya Tinggi dengan membelakangkan kerajaan negeri dilihat sebagai satu strategi British untuk mendapatkan kawalan sepenuhnya di NNMB. Menurut Muhammad Aslah Akmal, Mohd Shazwan Mokhtar dan Mohammad Bin Samsudin, enakmen ini meletakkan NNMB seakan-akan sebagai tanah jajahan dan bukan lagi negeri naungan.⁹ Di bawah Enakmen No.1, 1914, satu akta khas, *'The Aliens Restriction (Seaman) Restriction, 1916'* telah digubal bagi menyekat kemasukan warga asing dari negara musuh ke NNMB melalui pelabuhan. Mana-mana pihak yang mahu memasuki kawasan pelabuhan dikehendaki untuk menunjukkan dokumen pengenalan mereka sebelum dibenarkan masuk. Kehadiran warganegara negara musuh dilihat sebagai ancaman kepada British ekoran mereka berupaya menjadi pengintip bagi mendapatkan maklumat ketenteraan Britain. Pada tahun yang sama, sebuah lagi akta iaitu *'Alien Enemies (winding up) Ordinance, No.29, 1914'* telah diwartakan. Akta ini bertujuan untuk mengenalpasti syarikat musuh dan syarikat tempatan yang mempunyai kaitan dengan negara musuh. Syarikat yang dikenalpasti kemudiannya ditutup dan aset syarikat tersebut dibekukan dengan arahan Pesuruhjaya Tinggi. Tindakan keras kerajaan terhadap syarikat milik negara musuh menyebabkan kesemua daripadanya, khasnya syarikat milik Jerman disingkirkan.¹⁰

Dalam tempoh kelangsungan Perang Dunia Pertama, kerajaan NNMB melaksanakan dasar tertutup terhadap pihak lawan kerajaan Britain, terutamanya dalam aspek perdagangan. Dasar tutup pintu tersebut dilaksanakan melalui pindaan enakmen iaitu *"The Public Emergency Enactment, 1914, Amendment Enactment, 1914"* yang diluluskan oleh Pesuruhjaya Tinggi British, Sir Arthur Young.¹¹ Melalui enakmen ini, larangan terhadap urusan eksport dan import komoditi ke negara musuh dibuat bagi melumpuhkan ekonomi negara musuh Britain yang bergantung terhadap hasil timah dan getah dari NNMB. Namun begitu, penggubalan enakmen ini bukanlah usaha pertama kerajaan NNMB untuk menghalang

perdagangan NNMB dengan musuh Britain. Sebaik sahaja perang meletus, kerajaan NNMB telah cuba mengawal perdagangannya menerusi '*Customs Duty Enactment 1897*' dan '*Customs Duty Enactment 1898*'. Namun pihak kerajaan hanya mampu menaikkan kadar duti import ataupun eksport tanpa adanya kuasa untuk menutup perdagangan sepenuhnya terhadap negara musuh.¹² Sebagai contohnya, melalui notifikasi bertarikh 9 September 1914, pihak kerajaan menaikkan duti import dan ekport kepada 100 peratus terhadap Jerman dan Austria-Hungary.¹³ Pada masa yang sama, kerajaan NNMB turut menggubal akta '*The Trading with the Enemy Enactment, 1914*' untuk menghalang penduduk NNMB menjalankan ataupun terlibat dalam urusan perdagangan dan perniagaan dengan warganegara musuh.¹⁴ Dua tahun kemudian, satu lagi pindaan dibuat terhadap '*The Trading with the Enemy Enactment, Amendment 1916*' yang mana Pesuruhjaya Perdagangan dan Kastam dilantik sebagai penyimpan harta musuh.¹⁵

Pada tahun 1916, kerajaan NNMB mengukuhkan lagi kawalan perdagangan dengan menubuhkan sebuah jawatankuasa khas yang memberikan kuasa kepada Pesuruhjaya Perdagangan dan Kastam untuk mengawal semua aktiviti import dan eksport NNMB. Penubuhan jawatankuasa ini dibuat melalui penggubalan enakmen khas, '*The Custom (War Power) Enactment, 1916*'. Dalam enakmen ini juga, kesemua komoditi NNMB dilarang untuk dieksport ke negara musuh dan negara yang berada di bawah kawalan negara musuh, khususnya bijih timah dan getah.¹⁶

Sumbangan Sumber Kewangan Dari NNMB

Sepanjang berlakunya Perang Dunia Pertama, Kerajaan Britain telah membelanjakan hampir £1,258,000,000 dengan purata sebanyak £2,000,000 digunakan setiap hari.¹⁷ Jumlah ini mewakili satu perempat daripada nilai kekayaan Britain. Kos perbelanjaan yang begitu tinggi menyebabkan kerajaan Britain terpaksa mengklasifikasikan sebanyak £1,000,000,000 dari kos tersebut sebagai hutang negara.¹⁸ Sebagai negeri naungan, kerajaan NNMB berpendapat menjadi tanggungjawab mereka untuk membantu kerajaan Britain sepanjang peperangan berlaku. Sebagai contohnya pada tahun 1917, kerajaan NNMB menyumbangkan £500,000 untuk meringankan beban kerajaan Britain.¹⁹ Akan tetapi kerajaan NNMB sedar bahawa mereka tidak dapat menjamin pemberian bantuan kewangan dalam jumlah yang lebih besar secara berterusan kerana keadaan ekonomi NNMB sendiri tidak begitu kukuh.

Oleh itu, kerajaan NNMB telah merencana beberapa langkah lain bagi membantu kerajaan Britain. Pada 28 April 1916, pihak kerajaan meluluskan *Enactment No. 1 of 1916* yang lebih dikenali sebagai '*War Loan Enactment, 1916*'. Melalui enakmen ini, kerajaan NNMB mengeluarkan bon khas sebagai usaha mengutip dana untuk kerajaan Britain bagi menampung kos peperangan. Jumlah maksimum yang ditetapkan untuk bon ini ialah \$15,000,000. Pembeli bon ini ditawarkan pembayaran faedah sebanyak enam peratus yang dibayar setiap enam bulan sekali. Bon ini matang dalam tempoh lima tahun, iaitu pada 1 Mei 1921 dan kesemua modal yang dilaburkan dikembalikan semula kepada pembeli bon. Usaha kerajaan NNMB ini disifatkan oleh Macfadyen sebagai:

*This will be the first instance of any Dependent Government having raised a loan among its citizen to remit the proceeds to London in the way of the ordinary transactions between the local and the home Treasuries as a direct addition to the resources available for the prosecution of the war.*²⁰

Keputusan untuk mengeluarkan bon ini tercetus setelah Macfadyen mengusulkan agar kerajaan NNMB untuk melangsaikan overdafnya kepada kerajaan Britain pada November 1915.²¹ Pesuruhjaya Tinggi, Sir Arthur Young menggunakan idea Macfadyen tersebut untuk memperkenalkan bon kerajaan pada Mac 1916. Kerajaan NNMB mengarahkan bank-bank berkanun dari India, Australia dan China untuk menawarkan bon tersebut kepada orang awam seperti yang termaktub dalam *Enactment of the Federal Council of Federated Malay States, No. 1 of 1916*. Untuk mendapatkan bon tersebut, bakal pemegang bon perlu membeli bon tersebut dalam bentuk nilai \$100, \$500, \$5,000 dan \$10,000.²² Rancangan kerajaan ini telah mendapat reaksi yang memberangsangkan daripada penduduk NNMB. Misalnya, Eu Tong Seng, menawarkan sebanyak \$400,000 dan Loke Yew pula sebanyak \$1,500,000.²³ Bukan sahaja penduduk tempatan, malah penduduk dari China turut menunjukkan minat ekoran kadar faedahnya yang tinggi.²⁴ Ada beberapa akhbar tempatan yang menyokong rancangan pelaburan yang dilaksanakan oleh kerajaan NNMB. Antaranya ialah, akhbar *The Straits Times* menyuarakan sokongannya dengan menyifatkan pelaburan tersebut adalah yang terbaik yang pernah ditawarkan oleh kerajaan dalam tempoh 25 tahun. Oleh itu, rancangan awal untuk menghadkan jumlah pelaburan bon pada \$6,000,000 dinaikkan kepada had maksimumnya, iaitu \$15,000,000.²⁵

Ekoran kejayaan ini, kerajaan NNMB memperkenalkan sebuah lagi enakmen yang hampir serupa. Pada Oktober 1916, *Enactment No. 18 of 1916, War Loans Investment Trust of Malaya Enactment* diluluskan dengan had modal sebanyak \$6,000,000 untuk membolehkan mana-mana pihak menyimpan dalam *War Loans Investment Trust of Malaya*. Wang yang disimpan kemudiannya dilaburkan dalam pelbagai pelaburan kerajaan *British War Loans*.²⁶ Penyimpanan wang ditawarkan faedah enam peratus yang dibayar setiap enam bulan sekali.²⁷ Dalam tempoh sebulan enakmen tersebut diwartakan, skim tersebut dilancarkan secara rasmi.

Kemerosotan Kewangan Kerajaan NNMB

*The outbreak of war and the consequent sudden stoppage of credit found the Federated Malay States with its cash balances extremely low and its unsaleable.*²⁸

Berdasarkan kenyataan yang dikeluarkan oleh Ketua Setiausaha NNMB, Sir E.L. Brockman dalam laporan beliau bertarikh 11 Jun 1915 di atas, ianya menunjukkan kegusaran kerajaan NNMB terhadap kedudukan kewangan kerajaan yang nampaknya merosot akibat Perang Dunia Pertama. Pergolakan antarabangsa yang terus berlaku menyebabkan bantuan kewangan dari Britain terhenti sehinggakan baki tunai kerajaan jatuh. Keadaan ini bertambah buruk dengan penurunan hasil pendapatan kerajaan. Pada tahun 1914, pihak kerajaan hanya

memperoleh hasil pendapatan sebanyak \$37,809,948, kurang \$7,022,768 berbanding hasil pendapatan pada tahun 1913 dan \$5,337,744 pada tahun 1912. Pengurangan ini berlaku ekoran kejatuhan duti timah sebanyak \$3,624,871; pengurangan sebanyak \$2,204,079 daripada candu dan *spirit* sebanyak \$129,779. Kerajaan NNMB juga kehilangan hasil pendapatan sebanyak \$2,000,000 disebabkan keengganan pengusaha lombong dan pertanian untuk membayar sewa pajakan tanah mereka.²⁹ Bagi mengatasi masalah kewangan yang dinyatakan, kerajaan terpaksa mengurangkan perbelanjaan awal yang ditetapkan pada \$70,401,882 sebelum ini. Malah simpanan kerajaan yang berjumlah lebih \$15,000,000 juga terpaksa digunakan bagi menampung perbelanjaan yang meningkat.³⁰ Antara perbelanjaan yang banyak menekan kerajaan ialah pembayaran kos pembelian sebuah kapal perang, *H.M.S. Malaya*. Pembelian *H.M.S. Malaya* dibuat pada tahun 1912 sebagai hadiah buat kerajaan Britain menelan kos sebanyak \$24,402,857.³¹ Pihak kerajaan terpaksa membayar ansuran kapal perang tersebut dalam tempoh Perang Dunia Pertama berlangsung. Antara tahun 1914 hingga 1917, kerajaan NNMB telah membayar sebanyak £2,600,000.³²

Keadaan kewangan kerajaan NNMB yang jelas merosot akibat perang tersebut disifatkan sebagai tidak mampu menandingi kedudukan kewangan kerajaan NNS yang dilihat lebih stabil. Masalah ketidakstabilan kedudukan kewangan kerajaan NNMB dituding kepada Setiausaha Kerajaan NNMB, Sir E. L. Brockman. Kenyataan ini pernah disiarkan oleh akhbar *The Straits Times*:

*In the Colony we are pretty prepared for the future. In the FMS, unfortunately, the situation is far from satisfactory. All we can be sure of is that under the Chief Secretaryship of Sir Edward Brockman things went wrong.*³³

Ekoran itu, pihak kerajaan mengambil beberapa langkah untuk mengimbangkan semula kedudukan kewangan kerajaan. Antaranya ialah, pada persidangan Majlis Mesyuarat Persekutuan yang berlangsung pada 3 November 1914, kerajaan telah merancang sebuah belanjawan yang lebih ketat bagi tahun 1915 dengan mengurangkan kos beberapa jabatan. Sebagai contohnya, bajet bagi pejabat Ketua Setiausaha dan Residen dikurangkan sebanyak \$1,000; Jabatan Bendahari, \$2,000; Pejabat Daerah dan Pejabat Tanah, \$ 3,500; Mahkamah, \$4,000; Jabatan Perdagangan dan Kastam, \$15,000, Jabatan Perlombongan, \$ 2,000; Jabatan Pendidikan tidak lebih daripada \$9,000 dan Jabatan Kesihatan, \$49,000.³⁴ Cadangan ini telah menimbulkan rasa tidak puas hati dalam kalangan anggota Majlis Persekutuan. Antaranya ialah E.B. Skinner, ahli tidak rasmi tidak bersetuju dengan pengurangan peruntukan bagi Perkhidmatan Kerja Raya daripada \$13,000,000 pada tahun 1914 kepada \$1,500,000 sahaja pada tahun 1915. Bagi beliau, pengurangan ini hanya akan menyebabkan hampir 80 % buruh kehilangan kerja.³⁵

Di samping itu, kerajaan memperkenalkan cukai baharu dan menaikkan kadar cukai yang sedia ada untuk menstabilkan kedudukan kewangan kerajaan. Pada tahun 1914, dua duti import baharu iaitu duti '*malt liquor*' dan duti petroleum diperkenalkan.³⁶ Pada 2 Mac 1915, pihak kerajaan menaikkan kadar cukai import ke atas *spirit* hampir 60 % dan antara 24 % hingga 48 % per gelen *cider*. Pada bulan yang sama, satu lagi duti baharu yang merangkumi duti ke atas tembakau, cerut dan rokok diperkenalkan. Duti baharu ini mampu menjana hasil

pendapatan tahunan sebanyak \$1,000,000.³⁷ Segelintir ahli tidak rasmi tidak begitu berminat dengan pengenalan cukai baharu kerana ia akan membebaskan rakyat NNMB sahaja. Pada persidangan 25 November 1914, Eu Tong Sen menyuarakan rasa tidak puas hati beliau;

*A new tax on tobacco will require the expense of the creation of the new machinery to collect the new revenue, and the expense of keeping an army of chintings will consume a large percentage of the revenue so collected, besides causing great inconvenience and annoyance. I hope the Government will consider and adopt my suggestion.*³⁸

Setakat penggal pertama tahun 1915 sahaja, kedudukan kewangan kerajaan NNMB bertambah baik dengan pertumbuhan ekonomi, pengenalan cukai baharu dan kenaikan cukai. Pada akhir tahun 1915, kerajaan NNMB berjaya memperolehi hasil pendapatan sebanyak \$40,774,984 dan kadar ini terus meningkat kepada \$51,121,856 pada tahun 1916; \$65,553,186 pada tahun 1917 dan \$68,448,862 pada tahun 1918.³⁹

Dengan kedudukan kewangan yang semakin stabil, kerajaan NNMB berpendapat bahawa mereka bertanggungjawab untuk membantu kerajaan Britain yang menghadapi peningkatan kos perbelanjaan akibat peperangan. Salah satu strategi yang dijalankan ialah dengan memperkenalkan cukai khas. Pada 14 November 1916, Majlis Mesyuarat Persekutuan meluluskan satu resolusi untuk penubuhan satu jawatankuasa khas untuk mengkaji cukai yang boleh diperkenalkan. Jawatankuasa tersebut dipengerusikan oleh Ketua Setiausaha Kerajaan, E.L. Brockman dengan 19 orang ahli telah mencadangkan sejumlah \$5,000,000 disumbangkan kepada kerajaan Britain melalui cukai yang dicadangkan oleh jawatankuasa tersebut. Cukai yang dicadangkan adalah termasuk kenaikan cukai eksport timah dan getah dan cukai import petroleum, mancis dan minuman berkarbonat serta kenaikan cukai tempat hiburan, telegram, setem, Penilaian *Sanitary Board* dan tembakau. Namun begitu, tidak semua cadangan tersebut diterima. Antara yang diterima oleh kerajaan NNMB ialah kenaikan cukai alkohol sehingga 50 %. Pada 28 Disember 1916, satu enakmen khas, '*Enactment No. 27, 1916*' diluluskan untuk tujuan ini. Pada tahun 1917, sumbangan kerajaan NNMB melalui cukai khas dinaikkan kepada £750,000.⁴⁰

Ketidaktentuan Industri Komoditi di NNMB

Perang Dunia Pertama yang berlaku membawa implikasi besar terhadap perdagangan NNMB. Perdagangan NNMB yang berjalan seperti biasa selama ini tiba-tiba terganggu dengan kejatuhan nilai import dan nilai eksport seperti yang ditunjukkan pada Jadual 1. Pada tahun 1914, keseluruhan nilai perdagangan NNMB jatuh dengan pengurangan sebanyak \$37,854,157. Kadar ini menunjukkan pengurangan sebanyak 19.19 % berbanding tahun sebelumnya yang mencatatkan hasil sebanyak \$236,073,655.⁴¹ Nilai import menunjukkan kadar penurunan yang tinggi dalam semua kelas. Daripada kelima-lima kelas di bawah import, Kelas A iaitu binatang hidup, makanan, minuman dan narkotik adalah yang paling terjejas. Nilai import Kelas A yang berada pada kadar \$40,893,376 yang menunjukkan pengurangan sebanyak \$7,055,075 dengan melibatkan import ke atas binatang ternakan,

ayam itik, khinzir, ikan masin, buah-buahan, *malt liquor*, ubat-ubatan, candu, arak, samsu, *kachang oil*, peralatan bagi trem dan kereta api serta barangan tembikar. Di samping itu, nilai bahan mentah yang diimport juga jatuh hampir tiga suku juta *dollar* dan barangan diproses lebih \$4,000,000. Kemerosotan nilai import ini merupakan kejatuhan tertinggi dalam sejarah NNMB yang pernah dicatatkan. Bagi nilai eksport pula, kejatuhan sebanyak \$25,226,679, memandangkan pada tahun 1913, nilai eksport berada pada kadar \$148,171,759. Kejatuhan ini berlaku akibat kejatuhan harga timah dan getah serta kejatuhan eksport kopi, padi, beras, kuda dan kuda padi serta sayuran dengan pengurangan sebanyak \$ 715,000.⁴²

Jadual 1: Nilai Import dan Eksport Perdagangan NNMB, 1914-1918

Tahun/Jenis	Nilai Import (\$)	Nilai Eksport (\$)	Nilai Perdagangan Tidak Termasuk <i>Specie and Bullion</i> (\$)
1914	72,140,005	122,962,929	195,102,954
1915	60,015,925	161,838,118	221,853,023
1916	69,621,113	219,943,686	289,564,799
1917	75,261,725	272,022,952	346,384,677
1918	74,750,725	223,066,282	297,817,028

Sumber: Untuk tahun 1914 hingga 1917, *Annual Report, Trade and Custom Department*; tahun 1918, *The Straits Times*, 22 April 1919, h. 7.

Akan tetapi menjelang tahun 1915, perdagangan NNMB beransur pulih dengan mencatatkan keseluruhan nilai perdagangan sebanyak \$221,853,023. Kadar eksport menunjukkan peningkatan dengan kenaikan lebih \$411,000,000 berbanding tahun 1914. Hal ini berlaku disebabkan harga stabil ke atas timah dan getah berjaya meningkatkan pengeluaran kedua-dua hasil tersebut di NNMB. Bagi import pula, nilainya jatuh dalam anggaran \$11,000,000 berbanding pada tahun 1914. Namun pengurangan ini bukanlah berlaku kerana kejatuhan permintaan antarabangsa tetapi faktor kesukaran dan kelewatan penghantaran barangan dan kekurangan kapal yang menawarkan penghantaran barangan.⁴³

Namun begitu, jelas dilihat berlakunya lebihan yang tinggi antara perdagangan eksport berbanding import dengan kadar lebih daripada \$100 juta. Nilai eksport dianggarkan sebanyak \$162,429,25 dengan jumlah import berjumlah \$61,343,089 memberikan lebihan sebanyak \$101,086,089. Lebihan ini merupakan rekod baharu bagi NNMB kerana lebihan yang sebegitu tinggi dicatatkan kerana lebihan pada tahun sebelumnya adalah kurang daripada \$100 juta. Lebihan yang pernah dicatatkan ialah sebanyak \$52 juta pada tahun 1911; \$81 juta pada tahun 1912; \$64 juta pada tahun 1913 dan pada tahun 1914 sebanyak \$50 juta. Tidak banyak negara yang mampu menunjukkan lebihan sebegitu tinggi seperti NNMB.⁴⁴

Pada tahun 1916, nilai perdagangan NNMB terus meningkat dengan kenaikan sebanyak \$223,772,345 berbanding tahun sebelumnya. Nilai ini adalah dua kali ganda berbanding pada tahun 1914. Nilai eksport terus bertambah dengan permintaan tinggi terhadap hasil timah dan getah sehingga ada lebih nilai eksport berbanding import sebanyak \$149,075,178. Dalam masa yang sama, nilai import juga menunjukkan perkembangan positif dengan kenaikan kepada \$69,821,113 daripada \$0,915,936 yang direkodkan pada tahun 1915. Jumlah kenaikan ini menunjukkan peningkatan sebanyak 16%. Barangan import seperti tembakau, cerut, rokok, lembu, arak, samsu, susu pekat, ikan masin, roti, biskut, khinzir, telur, wiski, gula dan ubat-ubatan sahaja menyumbang kenaikan sebanyak \$3,977,000. Tembakau, cerut dan rokok sahaja menunjukkan pertambahan nilai sebanyak 35%, walaupun duti import ke atas barangan ini dinaikkan pada 5 Disember 1916. Bahkan nilai import ke atas lembu juga bertambah hampir 97%.⁴⁵

Menjelang tahun 1917, peperangan sudah tidak lagi memberikan kesan kerana perdagangan di NNMB meningkat dengan begitu memberangsangkan.⁴⁶ Nilai perdagangan secara keseluruhan mencecah jumlah sebanyak \$346,861,682 dengan menunjukkan pertambahan sebanyak \$54,840,616. Walaupun jumlah eksport masih melebihi nilai import sebanyak \$197,266,518, namun nilai import tetap menunjukkan perkembangan positif dengan pertambahan nilai sebanyak lima peratus.⁴⁷ Nilai import NNMB berada pada \$73,261,725 berbanding \$69,621,113 pada tahun 1916.⁴⁸ Kenaikan ini melibatkan beras, tepung gandum, tembakau, khinzir, arak, samsu, susu pekat, ubat-ubatan, lembu, *malt liquor*, padi, jeruk sayuran, bawang merah dan bawang putih sebanyak \$2,270,000.⁴⁹ Pada tahun terakhir, nilai perdagangan NNMB menurun dengan mendadak. Pada enam bulan pertama tahun 1918, berlaku kejatuhan sebanyak \$10½ juta dengan hanya mencatatkan nilai perdagangan sebanyak \$161 juta, berbanding separuh kedua tahun 1917. Nilai eksport sahaja menunjukkan penurunan sebanyak \$123,000,000 dalam tempoh tersebut dan penurunan hampir \$48,956,670 ataupun 18 peratus sepanjang tahun 1918. Penurunan ini berlaku disebabkan kejatuhan nilai eksport getah sebanyak \$72,744,296. Namun begitu, eksport timah meningkat sebanyak \$3,694,681.⁵⁰ Kemerosotan nilai perdagangan berlaku disebabkan penamatan perang yang mengurangkan permintaan terhadap hasil NNMB seperti getah.

Perlombongan Bijih Timah

Bijih timah merupakan hasil pendapatan utama kerajaan NNMB sejak 1870-an lagi. Sebahagian besar hasilnya dieksport ke Eropah dan Amerika Syarikat yang memerlukannya bagi industri mereka. Jadi, apabila peperangan berlaku, secara tidak langsung sektor perlombongan timah turut menerima kesan sepanjang tempoh peperangan tersebut. Berdasarkan Jadual 2, didapati keluaran bijih timah mengalami penurunan secara berterusan dalam antara tahun 1914 hingga 1918.

Jadual 2: Keluaran Hasil Bijih Timah di NNMB, 1914-1918

Tahun	1914	1915	1916	1917	1918
Hasil Timah (tan)	49,042	46,766	43,870	39,833	37,370

Sumber: H.G.Harris dan E.S. Willbourn, *Mining in Malaya, The Malayan Information Agency, Federated Malay States, Statistics Relating to the Mining Industries, 1929.*

Sebaik sahaja perang diisytiharkan, *London Metal Exchange* ditutup secara tiba-tiba pada 30 Julai 1914. Ini menyebabkan hasil timah tidak dapat diperdagangkan dan mengakibatkan harga timah jatuh secara mendadak kepada serendah \$57 sepikul.⁵¹ Penutupan *London Metal Exchange* yang berterusan sehingga 16 November menimbulkan kegusaran dalam kalangan komuniti lombong yang bergantung pada pasaran antarabangsa untuk hasil keluaran timah mereka.⁵² Untuk menyelamatkan industri timah, kerajaan NNMB mengambil keputusan untuk menyelamatkan pasaran tempatan dengan membeli timah pada harga \$60 sepikul. Harga ini agak rendah berbanding harga yang berada pada kadar \$63 sepikul sebelum pasaran antarabangsa ditutup.⁵³ Pihak kerajaan cuba meningkatkan keyakinan pelombong bijih timah dengan memberikan jaminan terhadap industri perlombongan bijih timah. Sebagai contohnya, Oliver Marks, Pemangku Residen Perak ketika berucap dalam mesyuarat *FMS Chamber of Mines* memberikan jaminan bahawa permintaan terhadap hasil timah mampu meningkat, walaupun ketika perang, khasnya daripada Amerika Syarikat. Beliau turut memberikan jaminan bahawa harga timah boleh meningkat kepada \$90 sepikul dalam enam bulan mendatang.⁵⁴

Walaupun polisi pembelian timah ini berjaya membantu komuniti lombong, tetapi pasaran timah masih berkeadaan buruk dan menyebabkan kerajaan NNMB sendiri mengalami masalah untuk terus membantu mereka. Disebabkan itu, kerajaan NNMB terpaksa mengurangkan harga belian kepada \$57 sepikul bermula pada 15 Oktober 1914.⁵⁵ Sehingga akhir tahun 1914, hanya 49,042 tan sahaja dilombong dengan pengurangan sebanyak 1,084 tan berbanding tahun 1913. Permintaan dari Amerika Syarikat, Rusia dan Britain tidak mencukupi bagi mengimbangi semula sektor bijih timah seperti sebelum perang. Ketiadaan permintaan dari Jerman dan Austria menyebabkan kejatuhan hasil eksport timah berlaku.⁵⁶ Kejatuhan eksport timah juga berlaku setelah banyak lombong bijih timah ditutup kerana pengusaha lombong tidak mahu menanggung beban kos operasi melombong dan upah buruh. Namun begitu, sektor perlombongan bijih timah bukan merosot sepenuhnya kerana terdapat aktiviti pembukaan kawasan lombong baharu dilakukan terutama di kawasan Kampar yang memberikan peluang pekerjaan kepada 1,800 orang buruh Cina.⁵⁷

Pada tahun 1915, harga timah meningkat dengan purata \$78.24 sepikul dan harga tertinggi yang dicatatkan berjaya mencapai \$86.50 sepikul disebabkan permintaan tinggi terhadap timah. Dengan kenaikan harga tersebut, hasil timah mencatatkan keuntungan sebanyak \$ 7,235,086. Walaupun begitu, pengeluaran timah tetap jatuh dengan kemerosotan

pengeluaran sebanyak 288,239 pikul berbanding tahun 1914. Hanya 785,670.26 pikul sahaja berjaya dieksport berbanding 823,909.31 pikul pada tahun 1914 yang menunjukkan pengurangan sebanyak 38,239.04 pikul.⁵⁸ Perak, Selangor dan Negeri Sembilan menyumbang ke arah kejatuhan hasil timah tersebut. Kejatuhan pengeluaran timah di Selangor dipengaruhi oleh penghantaran balik buruh Cina pada tahun 1914, keengganan kerajaan NNS untuk membenarkan buruh Cina masuk melalui pelabuhannya pada awal tahun 1915 dan juga peralihan buruh lombong ke bidang pertanian, terutamanya kepada sektor getah. Penawaran upah antara 60 *cents* hingga 80 *cents* bagi tempoh kerja yang lebih pendek berbanding di kawasan perlombongan bijih timah menarik minat ramai buruh lombong untuk berpindah ke sektor getah.⁵⁹ Punca utama kejatuhan hasil timah di Perak adalah disebabkan kekurangan buruh. Sebahagian besar buruh Cina berhijrah ke Mersing di mana satu longgokan timah yang besar ditemukan pada awal tahun tersebut.⁶⁰ Hanya Pahang sahaja menunjukkan perkembangan positif dengan jumlah tanah lombong yang dipajak pada tahun 1915 mencecah 288,109 ekar.⁶¹

Pada tahun 1916, eksport timah jatuh sebanyak 48,655 pikul mewakili 6.19% kurang berbanding nilai eskport pada tahun 1915 meskipun terdapat kenaikan kadar harga sebanyak \$ 8.38 sepikul menjadi \$ 87.71 sepikul berbanding tahun 1915. Jumlah ini merupakan jumlah terendah dalam tempoh enam tahun.⁶² Pada separuh pertama tahun 1916 sahaja, hanya 364,9882 pikul timah dieksport berbanding 391,737 pikul untuk tempoh masa sama pada tahun 1915. Jumlah buruh lombong pada awal tahun 1916 sebanyak 164,457 orang merupakan jumlah terendah sejak tahun 1901 merupakan punca utama lombong bijih timah tidak dapat beroperasi sepenuhnya. Pengurangan hasil timah juga disebabkan jumlah keluasan tanah pajakan lombong yang berkurangan hampir 18,599 ekar pada tahun 1916 berbanding tahun 1915.⁶³ Pada tahun tersebut, hanya sejumlah 134,413 ekar dikhaskan, dengan Perak sebanyak 12,026; Selangor, 65,419 ekar; Negeri Sembilan, 20,645 ekar dan Pahang pula sebanyak 36,323 ekar.⁶⁴ Kerajaan NNMB menarik balik sekatan terhadap imigrasi orang Cina pada Julai 1915 untuk memulihkan semula sektor perlombongan bijih timah tetapi tidak berjaya.⁶⁵

Pada tahun 1917 dan 1918, keadaan sektor perlombongan bijih timah tidak banyak berubah. Hasil eksport timah terus merosot kerana lebih ramai lagi buruh beralih ke sektor getah.⁶⁶ Purata harga timah yang tinggi, iaitu sebanyak \$108.74 sepikul tidak membantu buruh lombong untuk kembali ke sektor perlombongan bijih timah. Apatah lagi, penamatan Perang Dunia Pertama pada bulan November mengurangkan lagi permintaan antarabangsa untuk timah sehingga berlaku lambakan timah di akhir tahun.⁶⁷ Malah selepas perang tersebut tamat, keluaran timah terus merosot dan hanya meningkat semula pada tahun 1924 dengan perolehan sebanyak 44,043 tan.⁶⁸

Perlombongan Tungsten

Ketika Perang Dunia Pertama meletus, kegiatan ekonomi yang tidak begitu menyerlah sebelumnya mulai menunjukkan perkembangan positif. Antara kegiatan ekonomi yang dimaksudkan ialah perlombongan tungsten. Tungsten merupakan sejenis galian yang digunakan secara meluas untuk mengeraskan logam. Beberapa hasil tungsten seperti wolfram,

wolframite dan *scheelite* dilombong di NNMB tetapi tidaklah dalam skala besar-besaran seperti bijih timah. Kepentingan dalam pembuatan peralatan perang menyebabkan permintaan ke atasnya meningkat sewaktu peperangan dan dilaporkan dalam akhbar;

“The war has brought an increased demand for tungsten minerals, which are mainly used in the manufacturing of armour plate and self-hardening high speed tool steel.”⁶⁹

Berikutan permintaan tinggi terhadap tungsten, khasnya wolfram menyebabkan perlombongan tungsten dipergiatkan lagi di NNMB. Pada tahun 1914, pengeluaran wolfram meningkat kepada 3,897 pikul dengan pertambahan hampir 12.3 peratus. Pada tahun sebelumnya, hanya 3,470 pikul wolfram sahaja berjaya dieksport. Pada tahun yang sama, sejumlah 487 pikul *scheelite* turut dihasilkan.⁷⁰ Bagi menggalakkan lagi perlombongan tungsten, *Senior Warden of Mines* dan Setiausaha Residen Perak mengeluarkan perintah rasmi tentang kesanggupan kerajaan untuk mengetepikan duti eksport \$2 bagi sepikul tungsten, terutamanya bagi wolfram dan *scheelite*.⁷¹ Di bawah ‘*The Public Emergency Enactment, 1914*’, Pesuruhjaya Tinggi NNMB mengeluarkan perintah larangan terhadap pengeksporan hasil tungsten ke semua negara luar kecuali United Kingdom dan NNS. Larangan tersebut dibuat melalui *Notification No. 2716* yang diterbitkan dalam warta kerajaan pada 27 September 1915.⁷² Pada tahun 1915 pula, kerajaan NNMB melaksanakan beberapa langkah baharu seperti menanggungkan pembayaran premium bagi tanah perlombongan tungsten, memberikan kemudahan kepada pelombong tungsten untuk menjalankan perlombongan dengan cepat dan meningkatkan kesedaran kepada komuniti lombong tentang kepentingan tungsten.⁷³ Pelbagai usaha yang diambil oleh kerajaan NNMB berjaya meningkatkan pengeluaran hasil tungsten. Pada tahun 1915, sebanyak 3,939.7 pikul wolfram dan 961 pikul *scheelite* dilombong dan kadar ini meningkat kepada 5191.9 pikul wolfram dan 3,306.9 pikul *scheelite* pada tahun 1916.⁷⁴ Pada tahun 1917, sebanyak 7,078 pikul wolfram dan 6,707 pikul *scheelite* dilombong.

Untuk meningkatkan lagi penglibatan NNMB dalam sektor perlombongan tungsten, bekalan tungsten dari Tavoy, Burma yang tidak dapat diproses di sana dibawa masuk untuk mengasingkan wolfram dari bahan-bahan mineral lain. Antara syarikat di NNMB yang diberikan hak untuk memprosesnya ialah *Wolfram Selangor, Ltd.*, *Port Swettenham* dan *E.C. Harper and Co. Ltd.*. Tungsten yang siap diproses kemudiannya dieksport semula ke Britain.⁷⁵ Pada tahun 1918, sebanyak 7,728 pikul dihantar ke NNMB untuk diproses sebelum dieksport semula.⁷⁶ Dengan berakhirnya Perang Dunia Pertama, permintaan terhadap tungsten turut jatuh. Pada tahun 1918, sebanyak 4,097 pikul wolfram dan 1,874 pikul *scheelite* dieksport. Walaupun terdapat peningkatan hasil tungsten sewaktu perang, namun tidaklah sebegitu tinggi sepertimana yang diharapkan oleh kerajaan NNMB.⁷⁷

Penanaman Getah

Selain bijih timah, getah juga merupakan komoditi penting buat NNMB sejak tahun 1905, ekoran ledakan Revolusi Perindustrian di Eropah. Perkembangan sektor penanaman getah begitu giat sehinggakan getah berjaya menyumbang hampir 40% daripada keseluruhan hasil pendapatan kerajaan NNMB pada tahun 1912.⁷⁸

Seperti sektor bijih timah, getah juga mengalami kemerosotan sejak peperangan berlaku. Namun perlu dinyatakan di sini bahawa sektor getah telah merudum akibat kegawatan ekonomi yang berlaku pada akhir tahun 1907 yang berterusan sehingga tahun 1909.⁷⁹ Perang Dunia Pertama hanya memburukkan lagi keadaan sektor getah di NNMB. Ketiadaan pasaran buat getah menyebabkan harga getah bertambah merosot. Situasi ini diburukkan lagi dengan sekatan sistem perhubungan antara Britain dan NNMB menyebabkan banyak estet getah tidak mendapat penyaluran dana dari Britain sehingga mengalami masalah kewangan. Masalah kewangan ini amat dirasakan oleh pengusaha getah yang baharu sahaja menceburi sektor penanaman getah.⁸⁰ Kerajaan NNMB cuba membantu komuniti getah dengan memberikan wang pendahuluan sebanyak 30% bagi sepaun getah yang dikeluarkan. Melalui langkah ini, jumlah bantuan yang berjaya diberikan hampir mencecah \$ 400,000. Pada tahun 1914, kerajaan NNMB turut mewartakan akta '*The Country Lands (cultivation) Enactment, 1914*' untuk memberikan pelepasan sewa tanah bagi pengusaha kebun kecil dan estet getah.⁸¹ Selain pihak kerajaan, pemilik estet getah sendiri cuba memulihkan sektor penanaman getah melalui beberapa usaha mereka. Atas usaha *Rubber Growers' Association* di bawah pimpinan pengurusinya, John McEwan, pihak bank bersetuju memberikan wang pendahuluan sebanyak *1s* bagi setiap paun hasil getah yang dihantar secara konsainan (*consignments*) sehingga September 1914.⁸²

Mulai tahun 1915, Perang Dunia Pertama tidak banyak memberikan kesan terhadap sektor getah. Jadual 3 menunjukkan jumlah eksport getah dari NNMB menunjukkan peningkatan setiap tahun kecuali bagi tahun 1918. Permintaan tinggi terhadap hasil getah sewaktu perang berjaya meningkatkan harga getah di pasaran. Menurut E.S.Hose, pemangku Pengarah Pertanian NNMB, dalam tempoh sepuluh bulan pertama 1915, harga getah bertambah baik dengan kadar antara *2s. 1 ½ d.* dan *3s. 10 ¾ d.* sepaun. Kenaikan harga ini berlaku kerana permintaan tinggi sewaktu perang terutamanya oleh Amerika Syarikat bagi industri pembuatan tayar dan barangan lain.⁸³ Untuk menjamin pengeksportan getah, kerajaan Britain mengerahkan pasukan tentera lautnya meronda kawasan perairan kira-kira 8,000 batu di Asia, Afrika dan Eropah bagi memberikan keselamatan terhadap kapal-kapal muatan getah.

Jadual 3: Hasil Eksport dan Nilai Getah di NNMB, 1912-1919

Tahun	Hasil Getah (tan)	Nilai Getah (,000)	Peratus Hasil Getah Daripada Pendapatan Kerajaan (%)
1914	31,012	55,082	44.8
1915	56,782	93,660	57.9
1916	62,813	147,801	67.2
1917	80,022	189,079	69.6
1918	78,389	116,469	52.2
1919	106,453	189,079	67.4

Sumber: J.H. Drabble. The Plantation Rubber Industry in Malaya Up to 1922, *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society*, Vol. 40, No.1 (211), July 1967, h. 77.

Menurut artikel Rickinson, "World's Rubber Position", purata harga sepaun getah keping di pasaran London yang berada pada paras *2s. 10 ¼ d.* pada tahun 1916 dan *2s 9 ¾ d* pada tahun 1917 telah merencanakan semula sektor penanaman getah di NNMB. Pesuruhjaya Perdagangan dan Kastam NNMB sendiri melaporkan bahawa '*cultivated rubber still showed great prosperity*' dalam laporan jabatannya.⁸⁴ Perkembangan baik dalam sektor getah digunakan oleh kerajaan NNMB untuk memperkenalkan cukai tambahan pada tahun 1917 yang bertujuan untuk membantu kerajaan Britain menghadapi peperangan. Caj duti eksport digandakan daripada caj asal sebanyak $2\frac{1}{2}$ peratus hingga tiga peratus apabila harga getah berada antara *1/6 d.* dan *2/6 d.* bagi sepaun.⁸⁵ Cukai tambahan ini diteruskan sehingga tahun 1919. Dalam tempoh ini, kerajaan NNMB berjaya meraih hasil sebanyak \$8,229,012.⁸⁶

Usaha yang dilakukan oleh *Rubber Growers' Association* dan *Rubber Trade Association* untuk memastikan pasaran dan harga buat sektor getah tidak jatuh turut memainkan peranan penting.⁸⁷ Hal ini pernah dinyatakan oleh H.K. Rutherford, selaku presiden *Seafield Rubber Company, Limited* dalam sebuah mesyuarat pada 19 April 1915. Beliau menyatakan bahawa harga getah tidak banyak jatuh berbanding komoditi lain. Harga purata *smoked sheet* pada kadar *2s. 7d.* sepaun pada tahun 1914 membantu syarikat tersebut mendapat keuntungan sebanyak £786,000 ataupun lebih £98,573 pada tahun 1914 berbanding tahun 1913. Malah syarikat tersebut mampu bayar dividen seperti yang diberikan pada tahun sebelumnya iaitu sebanyak 45 peratus.⁸⁸

Pada tahun 1918, kadar ekport getah mengalami penurunan berikutan kejatuhan harga getah di London dan Singapura pada tahun 1917 dan lapan bulan pertama tahun 1918. Di London, harga getah bagi pasaran dunia tidak dapat ditetapkan setelah Pejabat Kolonial mengeluarkan arahan sekatan terhadap kemudahan kapal laut kerana sebilangan besar dari kawasan Pasifik ke Atlantik dikerahkan untuk tujuan ketenteraan. Jawapan ini diberikan kerana Pesuruhjaya Tinggi NNMB menghantar surat kepada Pejabat Kolonial. Di samping itu, tindakan kerajaan Amerika Syarikat menyekat pengeksportan getah ke dalam negaranya menyebabkan berlaku kejatuhan harga getah di Singapura mulai Mei 1918. Melalui notifikasi bertarikh 8 Mei 1918, eksport getah disekat ke Amerika Syarikat dengan hanya 25,000 tan getah dibenarkan untuk tiga bulan berturut-turut, Mei, Jun dan Julai. Sekatan ini kemudiannya diteruskan pada bulan Ogos dan September. Pada tahun 1918, hanya 177,000 tan getah dieksport ke Amerika Syarikat.⁸⁹ Malah dalam tahun yang sama, langkah kerajaan NNMB mengubah polisinya untuk menumpukan lebih perhatian terhadap pertanian berasaskan makanan, berbanding getah turut memberi kesan negatif terhadap sektor getah pada ketika itu.⁹⁰

Usaha Menyekat Sokongan Orang Melayu Terhadap Kerajaan Turki

Sebelum kedatangan orang Barat lagi, masyarakat Melayu sudah berhubung rapat dengan kerajaan Turki Uthmaniyah. Sebagai sebuah negara Islam yang besar, kerajaan Turki Uthmaniyah banyak memainkan peranan dalam memperkasakan agama Islam di Kepulauan Melayu. Bantuan ketenteraan dan cara pengurusan pentadbiran yang diberikan kepada negeri-negeri Melayu di Kepulauan Melayu seperti Aceh dan Johor berjaya menambat hati masyarakat Melayu sehingga kerajaan Turki Uthmaniyah diangkat sebagai pendukung khilafah Islam.⁹¹ Apatah lagi, gerakan Pan-Islamisme yang dipelopori oleh Sultan Abdul

Hamid II, sultan terakhir empayar Turki Uthmaniyah yang menyeru kesatuan Islam dan menolak penjajahan memberi pengaruh besar terhadap masyarakat Melayu sehinggakan beberapa pemberontakan menentang British tercetus. Antara pemberontakan orang Melayu yang dikaitkan dengan pengaruh kerajaan Turki Uthmaniyah ialah penentangan Yam Tuan Antah di Negeri Sembilan (1874-1875) dan kebangkitan orang Melayu Pahang (1891-1893).⁹²

Penyertaan kerajaan Turki Uthmaniyah sebagai sekutu Jerman dalam Perang Dunia Pertama menyebabkan kerajaan Britain mengisytiharkan perang terhadap Turki Uthmaniyah pada 4 November 1914. Dalam masa yang sama, penyertaan Turki Uthmaniyah tersebut menimbulkan kerisauan buat kerajaan NNMB terhadap kesetiaan masyarakat Melayu yang mungkin beralih kepada kerajaan Turki Uthmaniyah. Sokongan orang Melayu yang merupakan majoriti penduduk NNMB mampu mencetuskan pergolakan dalaman yang boleh menggugat kedudukan British.

Untuk menghalang orang Melayu terus menyokong kerajaan Turki Uthmaniyah, kerajaan NNMB tidak melaksanakan langkah-langkah pembendungan secara terang-terangan, tetapi sebaliknya memeralatkan raja-raja Melayu. Kerajaan British sedar orang Melayu amat patuh dan taat setia kepada pemerintah mereka dan sokongan raja-raja Melayu terhadap kerajaan Britain dapat menjamin sokongan masyarakat Melayu sepenuhnya. Justeru itu, pihak British mendapatkan sokongan raja-raja Melayu dengan menandatangani satu pengisytiharan khas bagi menunjukkan sokongan raja-raja Melayu kepada kerajaan Britain. Proses mendapatkan tandatangan raja-raja Melayu dimulakan dengan Sultan Perak, memandangkan baginda mempunyai pengaruh kuat dalam kalangan raja-raja Melayu yang lain. Raja-raja Melayu lain akan menandatangani pengisytiharan tersebut tanpa menimbulkan sebarang masalah. Salinan pengisytiharan tersebut ditampal di kawasan majoriti orang Melayu, khususnya di masjid dan tempat awam. Pada 9 November 1914 sahaja, sebanyak 2,000 salinan dibuat dalam tulisan Arab dan 500 lagi dalam tulisan rumi bagi menyebarkan maklumat tentang sokongan raja-raja Melayu kepada kerajaan Britain ketika perang.⁹³

Kerajaan British juga sedar sentimen pro-Turki disemai dalam kalangan orang Melayu oleh akhbar Melayu tempatan seperti *Neracha*, *Tunas Melayu* dan *Majalah Islam*. Seringkali akhbar-akhbar ini mengangkat keagungan kerajaan Turki Uthmaniyah dalam terbitan mereka. Boleh dikatakan *Neracha* menjadi sangat terkenal kerana ia adalah satu-satunya akhbar yang melaporkan secara menyeluruh tentang kerajaan Turki Uthmaniyah. Kumpulan peminatnya amat luas sehingga ke Hindia Timur Belanda, Mekah dan Kaherah.⁹⁴ Di samping itu, *Neracha* juga bergiat aktif dengan melibatkan diri dalam soal yang melibatkan kerajaan Turki Uthmaniyah. Ketika kerajaan tersebut terlibat dalam Perang Balkan (1912-1913), *Neracha* menjalankan kutipan derma bagi membeli peralatan dan senjata api.⁹⁵ Sehingga 4 Januari 1913, sebanyak \$ 7,610.33 berjaya dikutip. Sejumlah besarnya telah didermakan oleh Sultan Perak, golongan bangsawan dan orang Melayu di Perak.⁹⁶ Pada ketika itu, *Neracha* dan *Tunas Melayu* dikawal oleh editor Haji Abbas Mohd. Taha yang juga editor terakhir *al-Imam*.⁹⁷

Menyedari akhbar Melayu sebagai pencetus sentimen pro-Turki, maka kerajaan NNMB menggubal satu undang-undang khas, '*The Naval and Military News (Emergency) Enactment, 1914*' yang mana sebarang penerbitan tentang ketenteraan British dilarang sama sekali. Mana-mana pihak yang disabitkan boleh dihukum penjara ataupun didenda \$3,000 ataupun kedua-duanya sekali. Secara tidak langsung, kerajaan NNMB berjaya menyekat

sebaran berita tentang kerajaan Turki Uthmaniyah.⁹⁸ Pada 17 November 1915, Majlis Mesyuarat Persekutuan meluluskan *Enactment No. 17, 1915, The Printing Press and Books Enactment* bagi mengukuhkan lagi kawalan kerajaan terhadap penerbitan. Enakmen ini merupakan enakmen yang diadaptasi daripada *Ordinance No. XV of 1886, Straits Settlements*.⁹⁹ Melalui enakmen ini, semua penerbit dan pencetak perlu mengisytiharkan segala maklumat diri dan penerbitan kepada hakim. Kegagalan berbuat demikian boleh menyebabkan denda sebanyak \$2,500 ataupun penjara dua tahun dikenakan.¹⁰⁰ Menurut Ahmad Kamal Ariffin, tindakan keras kerajaan NNMB menyebabkan penerbitan Melayu menghadapi masalah sehingga terpaksa gulung tikar. *Neracha* sudah tidak lagi popular kerana ketiadaan artikel tentang kerajaan Turki Uthmaniyah.¹⁰¹ Editorinya, K. Anang dibuang negeri dan akhirnya akhbar ini dihentikan penerbitannya pada Jun 1915.¹⁰² *Tunas Melayu* juga dihentikan penerbitannya pada tahun 1916.

Masalah Pengangguran

Sebaik sahaja Perang Dunia Pertama tercetus, ramai pengusaha panik dan bertindak menutup lombong bijih timah serta ladang pertanian mereka. Situasi ini telah dinyatakan oleh Residen Perak dalam suratnya bertarikh 7 Ogos 1914 kepada Setiausaha *Taiping Planters' Association*;

*“The most urgent danger to be faced was that of men losing their heads and closing down their mines and estates, thereby throwing large numbers of coolies out of work before preparations had been made to provide for them.”*¹⁰³

Tindakan para pengusaha ini menyebabkan kebanyakan buruh kehilangan kerja.¹⁰⁴ Apabila *London Metal Exchange* ditutup, dikhuatiri hampir 250,000 orang buruh Cina kehilangan kerja. Sebanyak 140,566 orang buruh India yang direkodkan bekerja di seluruh NNMB pada Januari 1914 telah dikurangkan kepada hanya 120,144 orang menjelang Disember 1914.¹⁰⁵ Ini menyebabkan berlakunya pengangguran yang teruk di NNMB. Tanpa sebarang pekerjaan, ramai buruh Cina terpaksa menumpang di tokong dengan buruh India pula tidur di kali lima dan di bawah pokok.¹⁰⁶ Keadaan ini menyebabkan segelintir daripada mereka melakukan rusuhan. Keadaan di NNMB, terutamanya di kawasan lombong, pekan dan bandar menjadi huru-hara. Di *Petaling Road*, dua buah kedai Cina dan rumah penghulu diserang sekumpulan lelaki Hokkien bersenjatakan parang.¹⁰⁷

Kerajaan NNMB dikecam hebat kerana tidak membantu golongan buruh yang terjebak dalam masalah pengangguran.¹⁰⁸ Berikutan itu, kerajaan menawarkan penghantaran balik ke negara asal secara percuma. Sebanyak 8,436 orang Cina berjaya dihantar balik ke China bermula dari 1 Ogos 1914 sehingga 26 Oktober 1914, dengan 374 orang lagi menunggu untuk dihantar pulang. Bagi buruh Tamil pula, seramai 1,533 orang dihantar pulang dengan 86 orang lagi menunggu untuk dihantar pulang.¹⁰⁹ Buruh yang menggangur ditempatkan di *Port Swettenham Quarantine Station* dan diberikan perlindungan dan makanan sehingga mereka dihantar pulang.¹¹⁰ Untuk membiayai penghantaran balik, pihak kerajaan menanggung kos sebanyak \$104,000.¹¹¹ Bukan sahaja golongan buruh, malah golongan pertengahan juga

merasai masalah pengangguran disebabkan perang. Penutupan syarikat milik negara musuh menyebabkan ramai staf dibuang kerja dan menganggur.¹¹²

Kesimpulan

Perang Dunia Pertama berakhir apabila Turki menyerah kalah pada 30 Oktober 1918 dengan diikuti oleh Austria Hungary pada 3 November 1918. Perang tersebut diisytiharkan tamat secara rasminya pada 11 November 1918 apabila Jerman menyerah kalah. Dalam tempoh 50 bulan, Perang Dunia Pertama dilihat telah meninggalkan banyak kesan ketara di NNMB. Bimbang akan penularan kuasa asing di NNMB, pihak kerajaan memperkenalkan undang-undang baharu untuk mengukuhkan kedudukan mereka. Di samping itu, penularan sentimen pro-Turki dalam kalangan orang Melayu disifatkan sebagai satu masalah yang boleh menggugat kedudukan British di NNMB. Oleh itu, pihak kerajaan menyekat kebebasan akhbar Melayu dan pengaruh raja-raja Melayu digunakan untuk mengalihkan sokongan orang Melayu kepada kerajaan Britain. Selain daripada aspek politik, perubahan juga dapat dilihat dalam aspek sosioekonomi. Ketiadaan pasaran untuk getah dan timah menyebabkan berlakunya kepanikan di kedua-dua sektor tersebut. Banyak lombong dan getah ditutup serta merta oleh pengusaha bagi mengelakkan kos operasi dan upah buruh. Ini mengakibatkan kadar pengangguran dalam kalangan buruh meningkat secara mendadak. Buruh-buruh yang tidak berpuas hati mencetuskan huru hara dan rusuhan di seluruh NNMB.

Namun menjelang pertengahan tahun 1915, keadaan di NNMB semakin pulih. Sektor penanaman getah bertambah baik, berikutan permintaan tinggi dari Amerika Syarikat. Malangnya, sektor bijih timah masih mengalami masalah walaupun kadar harga meningkat, berikutan kekurangan buruh lombong. Pada masa yang sama, sektor perlombongan tungsten menunjukkan perkembangan baik. Keadaan ekonomi yang semakin baik digunakan oleh kerajaan NNMB untuk membantu kerajaan Britain dari segi kewangan. Secara keseluruhannya dapat dijelaskan bahawa Perang Dunia Pertama membawa banyak kesan negatif terhadap keadaan politik, ekonomi dan sosial di NNMB.

Nota

* **Dr. Jayakumary Marimuthu** (mannanjaya@yahoo.com) merupakan seorang guru di Sekolah Kebangsaan Seri Tronoh, Perak. Beliau memperolehi Ijazah Sarjana Muda, Ijazah Sarjana dan Ijazah Kedoktoran (Ph.D) dari Universiti Sains Malaysia (USM).

¹ John Keegan, *The First World War*, Hutchinson, 1998, h.8; Klaus J. Bade & Allison Brown (terjemahan), *The Making of Europe*, Oxford: Blackwell, 2003, hlm.167-168.

² Catriona Pennell, *A Kingdom United: Popular Responses to the Outbreak of the First World War in Britain and Ireland*, Oxford: Oxford University Press, 2012, hlm.27.

³ Muhammad Aslah Akmal Bin Azmi, Mohd Shazwan Mokhtar & Mohd Bin Samsudin, Kolonialisme British Terhadap Negeri-negeri Melayu Bersekutu Ketika Perang Dunia Pertama, *Journal of Social Sciences and Humanities*, Universiti Kebangsaan Malaysia, Special Issue 2, October 2016, hlm.84.

⁴ *The Straits Times*, 13 August 1914, hlm. 9.

- ⁵ *Malaya Tribune*, 5 November 1914, hlm.9.
- ⁶ *The Straits Times*, 11 August 1914, hlm.9.
- ⁷ *The Straits Times*, 13 August 1914, hlm.9.
- ⁸ Khoo Kay Kim, *The Beginnings of Political Extremism in Malaya, 1915-1935*, Ph.D thesis, University Malaya, 1973 hlm.9.
- ⁹ Muhammad Aslah Akmal Bin Azmi, Mohd Shazwan Mokhtar & Mohd Bin Samsudin, Kolonialisme British Terhadap Negeri-negeri Melayu Bersekutu Ketika Perang Dunia Pertama, *Journal of Social Sciences and Humanities*, Universiti Kebangsaan Malaysia, Special Issue 2, October 2016, hlm.87.
- ¹⁰ *Ibid.*, hlm.89.
- ¹¹ *Malaya Tribune*, 7 November 1914, hlm.9.
- ¹² Ahmad Kamal Ariffin Mohd Rus, The Federated Malay States' Tacit Involvement in the First World War, 1914-1918, *Jurnal Sarjana*, Jilid 24, Bil. 1, 2009, hlm.104.
- ¹³ *Malaya Tribune*, 11 September 1914, hlm.6.
- ¹⁴ Muhammad Aslah Akmal Bin Azmi, Mohd Shazwan Mokhtar & Mohd Bin Samsudin, Kolonialisme British Terhadap Negeri-negeri Melayu Bersekutu Ketika Perang Dunia Pertama, *Journal of Social Sciences and Humanities*, Universiti Kebangsaan Malaysia, Special Issue 2, October 2016, hlm.91.
- ¹⁵ *The Straits Times*, 14 April 1916, hlm.8.
- ¹⁶ M.S. Mokhtar & M. Samsudin, 'Kill German Trade': Penilaian Terhadap Usaha British Membendung Perdagangan Musuh di Tanah Melayu Sewaktu Perang Dunia Pertama. Dalam *Seminar Antarabangsa Ke-4, Arkeologi, Sejarah dan Budaya di Alam Melayu (ASBRAM)*, 25-26 November 2015, hlm.376.
- ¹⁷ *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser* 11 October 1914, 8: *Malaya Tribune*, 28 June 1915, hlm.14.
- ¹⁸ *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser*, 11 October 1914, hlm.8.
- ¹⁹ *The Straits Times*, 2 January 1917, hlm.6.
- ²⁰ *Malaya Tribune* 31 March 1916, hlm.7.
- ²¹ *The Straits Times* 31 March 1916, hlm.7.
- ²² *Malaya Tribune* 31 March 1916, hlm.7.
- ²³ *The Straits Times* 31 March 1916, hlm.7.
- ²⁴ *The Straits Times* 29 June 1916, hlm.6.
- ²⁵ *The Straits Times*, 10 April 1916, hlm. 9.
- ²⁶ *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser*, 26 September 1916, hlm.4.
- ²⁷ *The Straits Times* 4 November 1916, hlm.5.
- ²⁸ *The Straits Times*, 14 June 1915, hlm. 12.
- ²⁹ *Malaya Tribune*, 30 November 1914, hlm.6.
- ³⁰ *The Straits Times*, 14 June 1915, h.12: *Malaya Tribune*, 17 June 1915, hlm.13.
- ³¹ Shorthand, 25 November 1913, h. B.49 dalam *FMS, FCP 1913*.
- ³² Pembayaran ansuran telah dimulakan pada tahun 1912 sebanyak £ 150,000. Ahmad Kamal Ariffin Mohd Rus, The Federated Malay States' Tacit Involvement in the First World War, 1914-1918, *Jurnal Sarjana*, Jilid 24, Bil. 1, 2009, hlm.116.
- ³³ *The Straits Times*, 31 December 1914, hlm.8.
- ³⁴ *Malaya Tribune*, 30 November 1914, hlm.6.
- ³⁵ Ahmad Kamal Ariffin Mohd Rus, The Federated Malay States' Tacit Involvement in the First World War, 1914-1918, *Jurnal Sarjana*, Jilid 24, Bil. 1, 2009, hlm.107.
- ³⁶ Shorthand, 3 November 1914, h. B.8, dalam *FMS, FCP 1914*.
- ³⁷ *Malaya Tribune*, 17 November 1915, hlm.10.
- ³⁸ *The Straits Times*, 25 November 1914
- ³⁹ *Annual Report FMS*, 1915-1918.
- ⁴⁰ Ahmad Kamal Ariffin Mohd Rus, The Federated Malay States' Tacit Involvement in the First World War, 1914-1918, *Jurnal Sarjana*, Jilid 24, Bil. 1, 2009, hlm. 110.
- ⁴¹ *FMS, Trade and Custom Annual Report, 1914*, hlm.1.
- ⁴² *FMS, Trade and Custom Annual Report, 1914*, hlm.10.
- ⁴³ *The Straits Times* 5 April 1916, hlm. 10.
- ⁴⁴ *Ibid.*
- ⁴⁵ *FMS, Trade and Custom Annual Report, 1916*, hlm.2.

- ⁴⁶ FMS, Trade and Custom Annual Report, 1917, hlm.22.
- ⁴⁷ FMS, Trade and Custom Annual Report, 1917, hlm.1-2.
- ⁴⁸ Malaya Tribune, 19 July 1918, hlm.7.
- ⁴⁹ Namun ada kejatuhan import terhadap candu, gula, bran, roti, teh dan biskut sebanyak \$ 93,000. *FMS, Trade and Custom Annual Report, 1917*, hlm.1-2.
- ⁵⁰ *The Straits Times* 22 April 1919, hlm.7.
- ⁵¹ *Malaya Tribune* 2 November 1914, hlm..6.
- ⁵² *Malaya Tribune* 1 March 1915, hlm.3.
- ⁵³ *Malaya Tribune* 5 November 1914, hlm.9.
- ⁵⁴ *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser*, 12 August 1914, hlm.5.
- ⁵⁵ *Malaya Tribune*, 5 November 1914, hlm.9.
- ⁵⁶ *Malaya Tribune*, 7 November 1914, hlm.4.
- ⁵⁷ *Malaya Tribune*, 1 November 1915, hlm.2.
- ⁵⁸ *The Straits Times*, 26 February 1916, hlm.2.
- ⁵⁹ *The Straits Times*, 5 April 1916, hlm.10.
- ⁶⁰ *The Straits Times*, 26 February 1916, hlm.2.
- ⁶¹ *Malaya Tribune*, 27 June 1916, hlm.13.
- ⁶² *The Straits Times*, 3 April 1917, hlm.12.
- ⁶³ *Malaya Tribune*, 15 November 1916, hlm.5.
- ⁶⁴ *The Straits Times*, 23 May 1917, hlm.8.
- ⁶⁵ *The Straits Times*, 29 June 1915, hlm.6.
- ⁶⁶ *The Straits Times*, 3 April 1917, hlm.12.
- ⁶⁷ *Malaya Tribune*, 11 June 1919, hlm.2.
- ⁶⁸ H.G.Harris dan E.S. Willbourn, *Mining in Malaya, The Malayan Information Agency, Federated Malay States, Statistics Relating to the Mining Industries*, 1929.
- ⁶⁹ *Malaya Tribune*, 1 November 1915, hlm.3.
- ⁷⁰ *FMS, Trade and Custom Annual Report, 1914*, hlm.16.
- ⁷¹ *Malaya Tribune*, 22 September 1915, hlm. 10.
- ⁷² *Malaya Tribune*, 7 October 1915, h.5: *The Straits Times*, 7 October 1915, hlm. 8.
- ⁷³ *Malaya Tribune*, 4 April 1916, hlm.12.
- ⁷⁴ *The Straits Times*, 1 July 1916, hlm.2: *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser (Weekly)*, 22 February 1917, hlm 2.
- ⁷⁵ *The Straits Times*, 8 March 1916, hlm 10.
- ⁷⁶ *Malaya Tribune*, 11 June 1919, hlm. 2.
- ⁷⁷ *The Straits Times*, 1 July 1916, hlm.2.
- ⁷⁸ J.H. Drabble. The Plantation Rubber Industry in Malaya Up to 1922, *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society*, Vol.40., No.1 (211), July 1967, hlm 77.
- ⁷⁹ *Malaya Tribune*, 7 November 1914, hlm.4.
- ⁸⁰ *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser*, 23 October 1914, hlm 3.
- ⁸¹ *The Straits Times*, 26 February 1916, hlm.2.
- ⁸² *The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser*, 23 October 1914, hlm.3.
- ⁸³ *The Straits Times*, 3 April 1917, h.7: *The Straits Times*, 17 July 1916, hlm 13.
- ⁸⁴ *Malaya Tribune*, 2 November 1918, hlm.7.
- ⁸⁵ Colin Barlow dan J.H. Drabble, Government and the Emerging Rubber Industries in Indonesia and Malaya, 1900-40, h.206. Dalam Anne Booth, W.J.O'Mallaey and Ana Weideman (eds), *Indonesian Economic History in the Dutch Colonial Era, 187-209*, Monograph Series No.35, New Haven, CT: Yale University, Southeast Asia Studies Program, 1990.
- ⁸⁶ J.H. Drabble. The Plantation Rubber Industry in Malaya Up to 1922, *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society*, Vol.40., No.1 (211) July 1967, hlm. 63.
- ⁸⁷ *The Straits Times*, 7 June 1915, hlm 12.
- ⁸⁸ *The Straits Times*, 31 May 1915, hlm 12.
- ⁸⁹ *The Straits Times*, 16 October 1918, hlm. 9.
- ⁹⁰ *The Straits Times*, 16 November 1917, hlm. 10.

- ⁹¹ J.M. Landau, *The Politics of Pan-Islam*, Oxford: Clarendon Press, 1990, hlm. 11.
- ⁹² Ahmad Kamal Ariffin Mohd Rus, The Federated Malay States' Tacit Involvement in the First World War, 1914-1918, *Jurnal Sarjana*, Jilid 24, Bil. 1, 2009, hlm. 105.
- ⁹³ Muhammad Aslah Akmal Bin Azmi, Mohd Shazwan Mokhtar & Mohd Bin Samsudin, Kolonialisme British Terhadap Negeri-negeri Melayu Bersekutu Ketika Perang Dunia Pertama, *Journal of Social Sciences and Humanities*, Universiti Kebangsaan Malaysia, Special Issue 2, October 2016, hlm.91.
- ⁹⁴ Mohd. Redzuan Othman, The Ottoman's War With The Europeans (1912-1914): A Paradigm Shift In the Development of Malay Political Thought, *Jebat: Malaysian Journal of History, Politics and Strategic Studies*, 23, 1995, hlm 90.
- ⁹⁵ Nik Anuar Nik Mahmud, Perang Turki Uthmaniyah Dengan Britain (1914) Dan Reaksi Orang Melayu. Dalam Farid Mat Zain (penyunting), *Daulah Uthmaniyah dan Alam Melayu Detik Kejatuhan Khilafah Islamiyah di Turki 1914 dan Reaksi Orang Melayu*, Shah Alam: Karisma Publications Sdn. Bhd., 2009, hlm.92.
- ⁹⁶ Mohd. Redzuan Othman, The Ottoman's War With The Europeans (1912-1914): A Paradigm Shift In the Development of Malay Political Thought, *Jebat: Malaysian Journal of History, Politics and Strategic Studies*, 23, 1995, hlm. 91.
- ⁹⁷ William R. Roff, *The Origins of Malay Nationalism*, Kuala Lumpur: Penerbit Universit Malaya, 1980, h. 63-64.
- ⁹⁸ Md. Sidin Ahmad Ishak, *Penerbitan Percetakan Buku Melayu 1807-1960*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1998, hlm. 253-266.
- ⁹⁹ *Malaya Tribune*, 19 November 1915, hlm. 12.
- ¹⁰⁰ Ahmad Kamal Ariffin Mohd Rus, The Federated Malay States' Tacit Involvement in the First World War, 1914-1918, *Jurnal Sarjana*, Jilid 24, Bil. 1, 2009, hlm.106.
- ¹⁰¹ Ibid.
- ¹⁰² Mohd. Redzuan Othman, The Ottoman's War With The Europeans (1912-1914): A Paradigm Shift In the Development of Malay Political Thought, *Jebat: Malaysian Journal of History, Politics and Strategic Studies*, 23, (1995), hlm.93.
- ¹⁰³ *Malaya Tribune*, 12 August 1914, hlm.7.
- ¹⁰⁴ *The Straits Times*, 2 September 1914, hlm. 12.
- ¹⁰⁵ *Malaya Tribune*, 17 November 1915, hlm.10.
- ¹⁰⁶ *The Straits Times*, 22 October 1914, hlm.12.
- ¹⁰⁷ *The Straits Times*, 2 September 1914, hlm.12.
- ¹⁰⁸ *The Straits Times*, 22 October 1914, hlm.12.
- ¹⁰⁹ *Malaya Tribune*, 5 November 1914, hlm.9.
- ¹¹⁰ *Malaya Tribune*, 12 August 1914, hlm.9.
- ¹¹¹ *Malaya Tribune*, 5 November 1914, hlm.9.
- ¹¹² *Malaya Tribune*, 30 September 1914, hlm.6.

Rujukan

Ahmad Kamal Ariffin Mohd Rus, The Federated Malay States' Tacit Involvement in the First World War, 1914-1918, *Jurnal Sarjana* 24 (1), 2009.

Bade, Klaus J. dan Brown, Allison (terjemahan), *The Making of Europe*. Oxford: Blackwell, 2003.

Booth, Anne., W.J.O'Mallaey & Ana Weideman (ed), *Indonesian Economic History in the Dutch Colonial Era, 187-209*, Monograph Series No.35. New Haven, CT: Yale University, Southeast Asia Studies Program, 1990.

- Drabble, J.H., The Plantation Rubber Industry in Malaya Up to 1922, *Journal of the Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society (JMBRAS)* 40 (1) (211), 1967.
- Harris, H.G. & E.S. Willbourn, *Mining in Malaya, The Malayan Information Agency, Federated Malay States, Statistics Relating to the Mining Industries*, 1929.
- Horn, Martin, *Britain, France, and the Financing of the First World War*,. Canada: McGill-Queen's University Press, 2002.
- Farid Mat Zain (penyunting), *Daulah Uthamniyah dan Alam Melayu Detik Kejatuhan Khilafah Islamiyah di Turki 1914 dan Reaksi Orang Melayu*, Shah Alam: Karisma Publications Sdn. Bhd., 2009.
- Federated Malay States, Federal Council Proceeding.*
- Federated Malay States, Trade and Custom Annual Report.*
- Keegan, John, *The First World War*, Hutchinson, 1998.
- Khoo Kay Kim, The Beginnings of Political Extremism in Malaya, 1915-1935. Ph.D Thesis. University Malaya, 1973.
- Landau, J.M., *The Politics of Pan-Islam*, Oxford: Clarendon Press, Malaya Tribune, 1990.
- Md. Sidin Ahmad Ishak, *Penerbitan Percetakan Buku Melayu 1807-1960*, Dewan Bahasa dan Pustaka, Kuala Lumpur, 1998.
- Mohd. Redzuan Othman, The Ottoman's War With The Europeans (1912-1914): A Paradigm Shift In the Development of Malay Political Thought, *Jebat: Malaysian Journal of History, Politics and Strategic Studies* 23, 1995.
- Mohd Shazwan Mokhtar dan Mohd bin Samsudin, 'Kill German Trade': Penilaian Terhadap Usaha British Membendung Perdagangan Musuh di Tanah Melayu Sewaktu Perang Dunia Pertama, Kertas kerja Seminar Antarabangsa Ke-4, Arkeologi, Sejarah dan Budaya di Alam Melayu (ASBRAM), 2015.
- Muhammad Aslah Akmal Bin Azmi, Mohd Shazwan Mokhtar dan Mohd Bin Samsudin, Kolonialisme British Terhadap Negeri-negeri Melayu Bersekutu Ketika Perang Dunia Pertama. *e-Bangi: Journal of Social Sciences and Humanities*, Special Issue 2, 2016.
- Pennell, Catriona, *A Kingdom United: Popular Responses to the Outbreak of the First World War in Britain and Ireland*, Oxford: Oxford University Press, 2012.

Roff, William R., *The Origins of Malay Nationalism*, Kuala Lumpur: Penerbit
Universiti Malaya, 1980.

The Straits Times.

The Singapore Free Press and Mercantile Advertiser.